

Etika načela u održivom razvoju turizma

Norac-Kevo, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:261941>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
OPATIJA

LUCIJA NORAC-KEVO

ETIČKA NAČELA U ODRŽIVOM RAZVOJU TURIZMA
Ethical principles in the sustainable development of tourism

ZAVRŠNI RAD

RIJEKA, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
OPATIJA

LUCIJA NORAC-KEVO

ETIČKA NAČELA U ODRŽIVOM RAZVOJU TURIZMA
Ethical principles in the sustainable development of tourism

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Etika i društvena odgovornost

Mentor: dr. sc. Marija Ivaniš, izv. prof.

Student/studentica: Lucija Norac-Kevo

Matični broj:0116167903

Smjer: MUT

RIJEKA, svibanj 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FAKULTET ZA MENADŽMENT
U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
OPATIJA, HRVATSKA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Lucija Norac-Kevo

(ime i prezime studenta)

0116167903

(matični broj studenta)

Etička načela u održivom razvoju turizma

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima Creative Commons licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, svibanj 2023.

Potpis studenta

SAŽETAK

O etici se prvenstveno razmišlja kao o pojmu koji odvaja dobro od lošeg; također se može koristiti za kategorizaciju prihvatljivog od neprihvatljivog ponašanja, koje se može razlikovati od kulture do kulture. Na donošenje odluka i tijek djelovanja reakcija utjecat će primjena etike. Nadalje, budući da lokalna dobra i usluge nude dugoročne turističke poslove koji povećavaju ekonomske koristi, etika u turizmu pridonosi poboljšanju nacionalnog gospodarstva. Osim toga, podržava društvenu pravdu, potiče turističku interakciju s lokalnim stanovništvom, daje pozitivne povratne informacije i održava lokacije sigurnima i održivima. Konačna društvena i kulturna prednost dolazi od turista koji uče o lokalnom načinu života i kulturi, što im omogućuje da prošire vlastiti pogled na svijet. Turisti koji su zainteresirani za tradicijsku kulturu i baštinu, željni upoznavanja i razumijevanja tradicijskih pripadnika bilo koje etničke zajednice te zahvalni na svojoj baštini bave se etičkim turizmom.

Ovaj završni rad pridonosi obradi tematike u teorijskom smislu. Predmet istraživanja završnog rada je pojmovno odrediti održivi razvoj, održivi turizam, kao i etiku i njezinu važnost u održivom turizmu. Cilj rada je istražiti i prikazati etička načela u održivom razvoju turizma, s naglaskom na važnost etike. Kroz ovaj završni rad daje se znanstveni doprinos u teorijskom smislu na način da bi se ukazalo na važnost etike i njezinih načela u održivom turizmu.

Ključne riječi: etika, turizam, održivi razvoj, održivi turizam.

SADRŽAJ

SAŽETAK	IV
1. UVOD.....	1
1.1. Problem, predmet i objekti istraživanja.....	1
1.2. Svrha, ciljevi i znanstvene metode istraživanja.....	2
1.3. Ocjena dosadašnjih istraživanja.....	2
1.4. Znanstvena hipoteza i pomoćne hipoteze.....	3
1.5. Struktura rada	4
2. POJAM ODRŽIVOG RAZVOJA	5
2.1. Definiranje pojma održivog razvoja	5
2.2. Načela i čimbenici održivog razvoja	6
2.3. Povezanost održivog razvoja i turizma.....	8
3. ODRŽIVI TURIZAM I NJEGOVA OBILJEŽJA	11
3.1. Pojam održivog turizma.....	11
3.2. Načela i ciljevi održivog turizma.....	13
3.3. Razlike između neodrživog i održivog turizma.....	16
3.4. SWOT analiza održivog turizma	17
4. ETIKA U ODRŽIVOSTI TURIZMA	20
4.1. Etički kodeks u turizmu.....	20
4.2. Globalni etički kodeks u turizmu	21
4.4. Prednost i nedostaci etičkog kodeksa u turizmu.....	24
5. VAŽNOST ETIKE I NJEZINIH NAČELA U ODRŽIVOM TURIZMU	26
ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA	32
POPIS SHEMA I TABLICA.....	34

1. UVOD

Turizam je veliki dio globalne kulture, koji ljudima omogućuje da istražuju različite dijelove svijeta, upoznaju ljude iz različitih društvenih slojeva i iskuse nove tradicije i aktivnosti. Budući da donosi mnoge dobrobiti i putnicima i zajednicama, općenito se može smatrati snagom dobra. Održivi turizam može se definirati kao vrsta turizma koja ima više koristi nego negativnih utjecaja, posebno u odnosu na okoliš, gospodarstvo i zajednice. Istinski održiv i odgovoran turizam trebao bi destinacije učiniti boljim za život i posjetu. Stoga se u ovom poglavlju interpretiraju sljedeće tematske jedinice: 1) Problem, predmet i objekti istraživanja, 2) Problem, predmet i objekti istraživanja, 3) Ocjena dosadašnjih istraživanja, 4) Znanstvena hipoteza i pomoćne hipoteze, 5) Struktura rada.

1.1. Problem, predmet i objekti istraživanja

Održivi turizam, onaj koji uspostavlja odgovarajuću ravnotežu između ekoloških, ekonomskih i socio-kulturnih aspekata razvoja turizma, igra važnu ulogu u očuvanju bioraznolikosti. Pokušava minimizirati svoj utjecaj na okoliš i lokalnu kulturu kako bi bio dostupan budućim generacijama, dok pridonosi stvaranju prihoda, zapošljavanju i očuvanju lokalnih ekosustava. Održivi turizam pruža ključne ekonomske poticaje za zaštitu staništa. Prihodi od potrošnje posjetitelja često se usmjeravaju natrag u programe očuvanja prirode ili izgradnje kapaciteta za lokalne zajednice za upravljanje zaštićenim područjima. Održivi razvoj turizma zahtijeva informirano sudjelovanje svih relevantnih dionika, kao i snažno političko vodstvo kako bi se osiguralo široko sudjelovanje i izgradnja konsenzusa. Postizanje održivog turizma kontinuiran je proces i zahtijeva stalno praćenje utjecaja, uvođenje potrebnih preventivnih i/ili korektivnih mjera kad god je to potrebno. Nadalje, turizam može biti ključno sredstvo u podizanju svijesti i poticanju pozitivne promjene ponašanja za očuvanje bioraznolikosti među milijunima ljudi koji putuju svijetom svake godine. Stoga u kontekstu svega prethodno iznesenog, potonje predstavlja **PROBLEM ISTRAŽIVANJA** ovoga rada.

PREDMET ISTRAŽIVANJA završnog rada je pojmovno odrediti održivi razvoj, održivi turizam, kao i etiku i njezinu važnost u održivom turizmu.

OBJEKTI ISTRAŽIVANJA su etika, turizam, održivi razvoj, održivi turizam.

1.2. Svrha, ciljevi i znanstvene metode istraživanja

SVRHA istraživanje je definirati održivi razvoj s fokusom na održivi turizam. CILJ RADA je istražiti i prikazati etička načela u održivom razvoju turizma, s naglaskom na važnost etike.

Pojedinačni ciljevi:

- Pojmovno definirati održivi razvoj i njegova obilježja.
- Pojmovno odrediti održivi turizam i njegova obilježja, načela i ciljeve.
- Definirati etiku u održivosti turizma.
- Ukazati na važnost etike i njezinih načela u održivom turizmu.

Tijekom izrade završnog rada, metoda analize korištena je kako bi se složeni zaključci raščlanili na jednostavnije dijelove. Da bi se jednostavnije cjeline sastavile u složenije korištena je metoda sinteze, dok je za usporedbu više pojmova korištena metoda komparacije. Uz to, za jednostavno opisivanje činjenica korištena je deskriptivna metoda, dok je metoda indukcije služila da bi se donio opći zaključak na temelju analize činjenica i na samom kraju kako bi se donijeli pojedinačni zaključci na temelju općeg suda korištena je metoda dedukcije.

1.3. Ocjena dosadašnjih istraživanja

Može se reći da je posljednjih godina etika i njezina važnost u turizmu, posebice u održivom turizmu sve više u pozornosti. Nažalost, u RH je značajno manje provedeno istraživanja u odnosu na druge države u svijetu.

Galiot (2017) je provela istraživanje koje je za cilj imalo istražiti primjenu etičkih načela u obiteljskom smještaju otoka Hvara. Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom od 27 pitanja na ukupnom uzorku od 72 ispitanika. Problem proizlazi i iz neadekvatne educiranosti osoblja, pokazuju rezultati empirijskog istraživanja koje je provedeno među iznajmljivačima obiteljskih stanova na otoku Hvaru. 25% onih koji su iznajmljivali obiteljski stan rekli su da nisu sigurni što za njih znači izraz "etika" ili da to znači nešto drugo. Iz ovoga se može zaključiti da se moraju uložiti napor u promicanje etičke poslovne prakse i obrazovanja jer je tako malo ljudi u turističkoj industriji koji svoje poslovanje vode etički. Mnogi iznajmljivači motivirani su željom za financijskim dobitkom, profesionalnim postignućima i tržišnim priznanjem u usporedbi sa svojim konkurentima. Kada se suoče sa značajnim preprekama, mogu djelovati neetično. Bez etike

nemoguće je voditi uspješnu turističku djelatnost od koje će imati koristi kako lokalno i turističko gospodarstvo, tako i individualni iznajmljivači obiteljskog smještaja i posjetitelji. Zbog toga je ključno ugraditi etički kodeks u vodeća načela svakog stanodavca, posebno ona za obiteljsko stanovanje. Iz poslovanja u skladu s etičkim standardima proizlaze bolji poslovni rezultati, uspjeh, ugled, pozitivna poslovna atmosfera, a na kraju i osobno zadovoljstvo. Za izgradnju prepoznatljivog i povoljnog imidža iznajmljivača obiteljskog stambenog prostora, a samim time i mjesta u kojem se nalazi, moraju se primjenjivati etička načela u poslovanju i turizmu.¹

Očekivani rezultati istraživanja, očekivani doprinos zajednici i primjena rezultata istraživanja

Provedeno istraživanje je aktualno i svojom tematikom može imati svrhu i primjenu u budućnosti. Kroz ovaj završni rad dao bi se ZNANSTVENI DOPRINOS u teorijskom smislu na način da bi se ukazalo na važnost etike i njezinih načela u održivom turizmu.

1.4. Znanstvena hipoteza i pomoćne hipoteze

Obzirom na postavljene i prethodno navedene probleme istraživanja iz kojih proizlazi predmet i objekti istraživanja, postavlja se sljedeća **ZNANSTVENA HIPOTEZA, koja glasi: Etika u turizmu pomaže u poboljšanju gospodarstva države budući da su proizvodi i usluge lokalni koji nude dugoročne turističke poslove koji maksimiziraju ekonomsku korist.**

Znanstvena hipoteza postavljena je na temelju **četiri pomoćne hipoteze:**

P.H. 1.: Glavni cilj održivog razvoja je smanjenje nejednakosti, što dovodi do socijalne, ekonomske i političke pravednosti, kao i održivosti.

P.H. 2.: Održivi turizam ima za cilj minimizirati utjecaj na okoliš i lokalnu kulturu, a istovremeno omogućiti buduće otvaranje radnih mjesta za lokalno stanovništvo. Ovakav razvoj trebao bi rezultirati pozitivnim iskustvom za lokalno stanovništvo, turističke tvrtke i naravno same turiste.

P.H. 3.: Etika održava društvenu jednakost, turističku interakciju s lokalnim stanovništvom i vraća pozitivne povratne informacije te održava mjesta sigurnim i održivim.

¹Galiot, S., *Primjena etičkih načela u obiteljskom smještaju otoka Hvara*, Završni rad, Ekonomski fakultet Split, Split, 2017., str. 49.

P.H. 4.: Etika i njezina načela imaju značajnu ulogu u održivom turizmu.

1.5. Struktura rada

Završni rad sadrži pet tematski povezani cjelina.

U **UVODNOM** poglavlju završnog rada prikazuju se problem, predmet i objekti istraživanja, kao i svrha i ciljevi znanstvene metode istraživanja. Također, se iznosi ocjena dosadašnjih istraživanja, daje prikaz postavljenih hipoteza te struktura disertacije.

U drugom poglavlju **POJAM ODRŽIVOG RAZVOJA** pojmovno se određuje održivi razvoj, prikazuju se njegova načela i čimbenici, kao i povezanost s turizmom.

Kroz treće poglavlje **ODRŽIVI TURIZAM I NJEGOVA OBILJEŽJA** definira se održivi turizam, prikazuju se ciljevi i načela, iznose se razlike između održivog i neodrživog turizma te se prikazuje SWOT analiza.

U četvrtom poglavlju **ETIKA U ODRŽIVOSTI TURIZMA** naglasak je stavljen na prikaz etičkih kodeksa u turizmu s osvrtom na globalni etički kodeks te prikaz prednosti i nedostataka etičkog kodeksa u turizmu.

U petom poglavlju **VAŽNOST ETIKE I NJEZINIH NAČELA U ODRŽIVOM TURIZMU** se kao što i sam naziv poglavlja govori prikazuje važnost etike i njezinih načela u održivom turizmu. Također, prikazuju se pozitivni i negativni primjeri prakse.

U **ZAKLJUČKU** se iznosi zaključno razmatranje na obrađenu tematiku u radu. Naposljetku je naveden popis korištenih shema i tablica.

2. POJAM ODRŽIVOG RAZVOJA

Od početka vremena, kada su poljoprivrednici neprestano poboljšavali poljoprivredne prakse kako bi povećali prinose, održivost je bila prisutna. Industrijska revolucija donijela je niz promjena, uključujući promjene u poslovnoj praksi i načinu rada, što je dovelo do brojnih promjena u gospodarstvu, društvu i okolišu. Kao odgovor na ekonomske tendencije 20. stoljeća nastao je koncept održivog razvoja, čiji je cilj uravnotežiti ekonomske, društvene i okolišne utjecaje za dobrobit čovječanstva.² Otkriveno je da svi, od vlada do privatnog sektora, moraju sudjelovati u naporima za postizanje održivog razvoja jer će samo suradnja biti uspješna u prevladavanju ekonomskih, društvenih i ekoloških poteškoća.

2.1. Definiranje pojma održivog razvoja

Izraz održivi razvoj ima jednostavnu i složenu definiciju. Shvaćanje da materijalizacija pojma održivog razvoja zahtijeva promjenu ponašanja u svim sferama ljudskog djelovanja, kao i da podrazumijeva potpunu reviziju i transformaciju sustava vrijednosti, na vidjelo izlazi na vidjelo kompleksnost koncepta. Glavni cilj održivog razvoja, koji je kompliciran proces, jest zaštititi ljudsku dobrobit uz osiguranje globalne ravnoteže kroz ekonomske, društvene i ekološke posljedice.³ Povoljan utjecaj na okoliš, društvo i gospodarstvo zajednički je cilj održivog razvoja. Definicija ekonomske održivosti je postizanje rasta, učinkovitosti i pravedne raspodjele bogatstva. Sudjelovanje u donošenju odluka, mobilnost i kohezija te postizanje društvenog identiteta smatraju se komponentama društvene održivosti. Ekološka održivost je kapacitet, očuvanost i cjelovitost ekosustava i njegovih prirodnih resursa.

Ivaniš navodi kako je održivi razvoj „politički i društveni proces 21. stoljeća čija se načela ugrađuju u strateške nacionalne dokumente država od nacionalne do lokalne razine. Podrazumijeva onaj razvoj koji ne dovodi do propadanja i iscrpljivanja resursa koji razvoj čini mogućim“.⁴

Iako ideja o održivosti postoji još od srednjeg vijeka, njeni ozbiljni korijeni se nalaze u osamnaestom stoljeću i odnose se na održivo gospodarenje šumama. Kao odgovor na političke i

²Bilas, V., Franc, S., Ostojić, R., *Višedimenzionalost održivog razvoja*, Notitia d.o.o., Zagreb, 2017., str. 34.

³Ibidem, str. 35.

⁴Ivaniš, M., *Poslovna etika i duhovnost u procesu korporativnoga upravljanja*, Naklada Kvarner, Rijeka, 2015., str. 123.

ekonomske promjene 20. stoljeća, održivi razvoj imao je svoj početak. Sredinom dvadesetog stoljeća, 80-ih godina prošlog stoljeća, javlja se ideja održivog razvoja. Prvi put se pojavio izvještaj "*Naša zajednička budućnost*" (Our Common Future) Svjetske komisije za okoliš i razvoj iz 1987. godine. Definirala je održivi razvoj kao rješavanje zahtjeva današnjih generacija bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe. Drugim riječima, održivi razvoj odnosi se na metodu proizvodnje i potrošnje koja uzima u obzir prirodne resurse ekosustava. Održivost se odnosi na očuvanje ravnoteže između razvijenog i nerazvijenog svijeta, ravnoteže u korištenju prirodnih resursa i ravnoteže u očuvanju međunarodnog mira.⁵

Između strogog/jakog i blagog/slabog održivog razvoja znanost pravi razliku. Konzervativnije tumačenje održivog razvoja temelji se na idejama da kapital može zamijeniti prirodu i da se na kraju sve može svesti na pitanje energetske učinkovitosti. Slaba održivost definirana je današnjim iskorištavanjem prirodnih resursa u korist sadašnje generacije. Kao rezultat toga, manje će ostati za dobrobit budućih generacija, a nedostatak prirodnih resursa će se nadoknaditi akumulacijom kapitala ili znanstvenih spoznaja. Prirodni resursi su ograničeni i ne mogu se nadomjestiti strogom/jakom/dosljednom varijacijom održivog razvoja, stoga to treba uzeti u obzir. Jaka održivost, za razliku od slabe održivosti, obilježena je savjesnošću i kontrolom, što znači da se prirodni resursi iskorištavaju u ograničenoj mjeri i da se gospodarski rast ne smije temeljiti samo na korištenju prirodnih resursa, posebice neobnovljivih izvora energije.⁶

2.2. Načela i čimbenici održivog razvoja

U cilju zaštite prirode i očuvanja okoliša, održivi razvoj stavlja snažan naglasak na usmjeravanje razvoja politike uz maksimalnu primjenu znanstvenih dostignuća i nove tehnologije. Održivim se smatra samo razvoj koji ne šteti okolišu niti iscrpljuje resurse na kojima se temelji. Tri temeljna načela služe kao temelj za ideju održivog razvoja:

1. Načelo okolišne održivosti,
2. Načelo socijalne i kulturne održivosti i
3. Načelo gospodarske održivosti.⁷

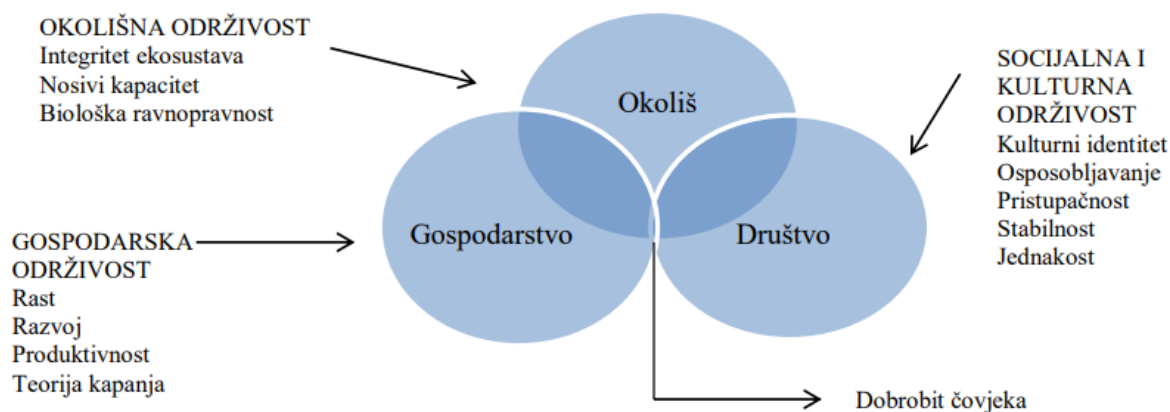
⁵Blewitt, J., *Razumijevanje održivog razvoja*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2017., str. 46.

⁶Herceg, N., *Okoliš i održivi razvoj*, Op. cit., str. 35.

⁷Ibidem, str. 258.

Načelo okolišne održivosti jamči da će razvoj biti u skladu s potrebom očuvanja važnih ekoloških procesa, biološke raznolikosti i bioloških resursa. Načelo socijalne i kulturne održivosti osigurava da ljudske zajednice nastave održavati svoje tradicionalne i kulturne vrijednosti i jača njihov osjećaj vlastitog sebe. Načelo gospodarske održivosti poziva na ekonomski učinkovit rast koji ravnomjerno raspoređuje resurse među svim budućim generacijama.⁸

Shema 1. Socijalna, gospodarska i okolišna dimenzija održivosti

Izvor: Herceg, N., *Okoliš i održivi razvoj*, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013., str. 259.

Zbog složenosti procesa i dvosmislenosti njegova cilja, tijekom vremena razvijene su mnoge ideje i metode za rješavanje ideje održivog razvoja. O složenosti pojma svjedoči činjenica da postoji šest različitih teorija i pristupa koji su se pojavili tijekom evolucije ideje održivog razvoja. Unapređenje čovjeka primarni je cilj održivog razvoja. Tri aspekta održivog razvoja moraju biti zadovoljena kako bi se postigao održivi razvoj i dobrobit čovjeka. Koncept održivog razvoja temelji se na međuovisnosti održivosti u okolišnoj, ekonomskoj, društvenoj i kulturnoj sferi. U cilju očuvanja biološke raznolikosti, održivost okoliša podrazumijeva učinkovito i ekonomično korištenje prirodnih resursa, obnovu vegetacije i promicanje zaštite okoliša.⁹

U skladu s idejom ekološke održivosti, okoliš, prirodu i prirodne resurse potrebno je očuvati i učiniti dostupnima budućim generacijama. Kako bi se uklonile društvene nejednakosti i promicao rast čistih, zelenih industrija koje će poboljšati kvalitetu života, načelo društvene i kulturne održivosti pretpostavlja obrazovano društvo koje je svjesno ideje održivog razvoja. Društvena i kulturna dimenzija podrazumijeva poticanje integracije zajednice, očuvanje kulturnog identiteta i

⁸Ibidem, str. 259.

⁹Bilas, V., Franc, S., Ostojić, R., *Višedimenzionalost održivog razvoja*, Op. cit., str. 52.

podržavanje tradicionalnih vrijednosti. Ideja ekonomske održivosti pretpostavlja da nacija može napredovati i gospodarski napredovati sve dok štedljivo koristi prirodne resurse i financira stvaranje zelenih industrija.¹⁰

2.3. Povezanost održivog razvoja i turizma

Važno je istaknuti međuovisnost i simbiotski odnos između održivog razvoja i turizma. Ideja održivog razvoja turizma temelji se na zadovoljavanju zahtjeva svih budućih generacija uz zahtjev očuvanja i održivosti svih turističkih resursa. Geografski položaj Hrvatske, uz sva njezina prirodna čuda, kulturne znamenitosti i povijesne znamenitosti, čine je poželjnom destinacijom za razvoj turizma. U prilog tome govori i činjenica da je mediteranska regija, koja se može pohvaliti raznim kulturno-povijesnim znamenitostima, najpopularnije turističko odredište na svijetu i rodno mjesto mnogih drevnih civilizacija i kultura.¹¹

Jedno od ključnih razmatranja prilikom odabira mjesta za odmor i posjeta Hrvatskoj je njezin položaj u geografskom srcu Europe i Mediterana. Kao rezultat toga, hrvatski okoliš, prirodne ljepote i turistička mjesta suočavaju se s ozbiljnim opasnostima i opasnostima zbog velikog broja turista u vrijeme najvećeg prometa i nakon toga. Logično je da će se održivom razvoju turističke industrije posvetiti velika pozornost kako bi se izbjegli ozbiljni rizici i razaranja u sadašnjosti, ali i dalekoj budućnosti. Drugačija definicija koja se odnosi na turizam pojašnjava ideju održivog razvoja.¹² Naime, održivi razvoj u turizmu znači sposobnost turističke destinacije da ostane u ravnoteži sa svojim okruženjem, odnosno sposobnost da unatoč pojavi novih i manje posjećenih destinacija ostane konkurentna na tržištu te da privuče kako one koji se vraćaju tako i one koji ih prvi put posjećuju.

Ova vrsta turizma često se naziva "odgovornim turizmom", što se odnosi na putovanja koja optimiziraju dobrobiti za lokalnu zajednicu, smanjuju negativne društvene i ekološke posljedice te pomažu lokalnom stanovništvu u održavanju svoje kulture i okoliša. Jasno je da je cilj ideje održivog razvoja u turističkoj industriji povećanje dobrobiti turizma kako za lokalnu zajednicu tako i za ukupno nacionalno gospodarstvo. Naš cilj je umanjiti negativne učinke na okoliš, društvo i gospodarstvo izazvane ogromnim priljevom posjetitelja u određeno doba godine na relativno male

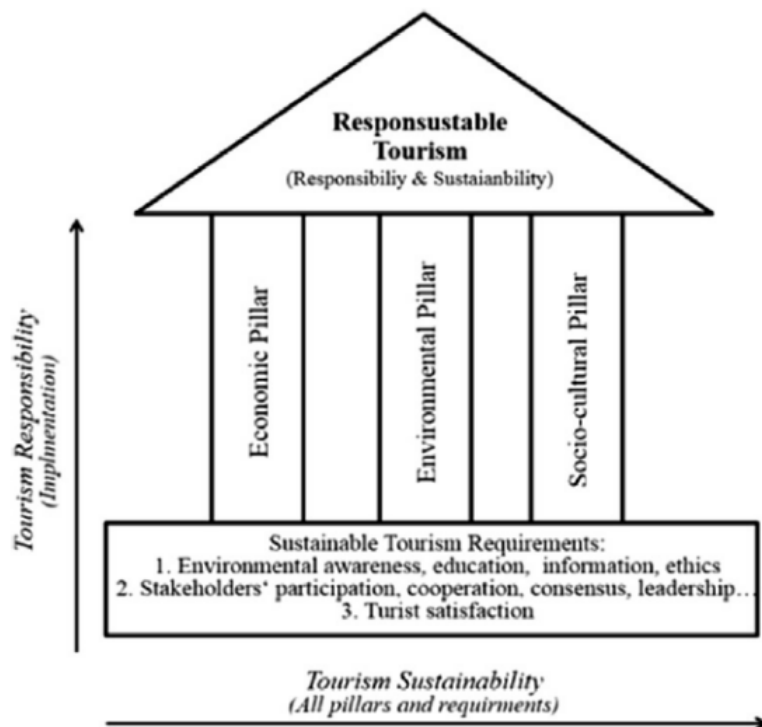
¹⁰Herceg, N., *Okoliš i održivi razvoj*, Op. cit., str. 260.

¹¹Hitrec, T., *Održivi turizam i okoliš u žiži interesa Vijeća Europe*, Turizam, VOL1. NO.2, 2002., str. 457.

¹²Ibidem.

geografske jedinice turističke atrakcije.¹³ Ekološka svijest, edukacija, informiranost i etika tri su temeljna preduvjeta za odgovoran održivi turizam, zatim sudjelovanje u interesnim skupinama, međusobna suradnja, konsenzus i jasno vodstvo s definiranom vizijom te na kraju zadovoljstvo turista koji posjećuju destinaciju.

Shema 2. Odgovorni turizam baziran na tri temeljna stupa i zahtjeva

Izvor: Mihalic, T., *Sustainable - responsible tourism discourse – Towards „responsustable“ tourism*, Journal of cleaner production, No. 111, 2016., str. 463.

I u nacionalnom i u međunarodnom kontekstu, turizam raste i pojavljuje se u okruženju žestoke konkurencije koje okuplja nekoliko privatnih i javnih organizacija koje pružaju širok raspon dobara i usluga namijenjenih različitim segmentima turističkog tržišta. U tom kontekstu, turizam ne treba promatrati kao jednostavan proces razmjene dobara i usluga između turista i proizvođača turističkih dobara i usluga, već kao golem i zamršen sustav. Drugim riječima, odgovorni turizam i održivi razvoj moraju se poštivati pri planiranju i razvoju industrije, jer često postoji napetost između ekonomskih i društvenih aspekata razvoja (poput povećanja broja

¹³Marušić, M., Prebežac, D., *Istraživanje turističkih tržišta*, Adeco, Zagreb, 2004., str. 397..

posjetitelja, noćenja, prihoda, kapaciteta, zapošljavanja i uključivanje lokalnog stanovništva) i razvoj turizma.¹⁴

Gledajući iz perspektive održivog razvoja turizma, moguće je vidjeti kako ovakvi masovni dolasci mogu nanijeti veliku štetu lokalnom stanovništvu i okolišu. Često se želja za većom zaradom i prihvatom što većeg broja turista u određenom turističkom odredištu može vidjeti kao prihvatljivo i poželjno rješenje i postignuće. Kako bismo pružili vrhunsko turističko iskustvo, a istovremeno zaštitili esencijalne resurse za sadašnje i buduće generacije, imperativ je stvoriti sklad između želja, želja i sposobnosti svih sudionika na tržištu.¹⁵

Prema općoj definiciji održivosti, održivi turizam definira Svjetska turistička organizacija Ujedinjenih naroda (UNWTO) kao turizam koji zadovoljava potrebe putnika i regija domaćina u sadašnjosti, a istovremeno čuva i unapređuje mogućnosti za budućnost. Ekološka, socijalna i ekonomska održivost tri su stupa koja podupiru i opći gospodarski razvoj i turistički razvoj, a održivi turizam se može definirati samo tako da ima sve tri dimenzije odjednom, tj. da ne iscrpljuje bazu prirodnih i kulturnih resursa, da nije u sukobu s potrebama i željama lokalnog stanovništva ili samih turista, a istovremeno osigurati razlog za posjet. Navedeni opis jasno daje do znanja da je neizbježno i poželjno stvoriti sklad između želja, zahtjeva i mogućnosti svih tržišnih sudionika u turističkoj industriji.¹⁶

¹⁴Hitrec, T., *Održivi turizam i okoliš u žiži interesa Vijeća Europe*, Op. cit., str. 458.

¹⁵Reije, A.M., Perry, C., *National marketing strategies in international travel and tourism*, European journal of Marketing, Vol.34 No.11/12, 2000., str. 1290.

¹⁶Hitrec, T., *Održivi turizam i okoliš u žiži interesa Vijeća Europe*, Op. cit., str. 459.

3. ODRŽIVI TURIZAM I NJEGOVA OBILJEŽJA

Ako posjetitelj tijekom svog posjeta ne uspostavi stalno prebivalište ili se ne bavi nekom gospodarskom aktivnošću dok je tamo, turizam se definira kao skup odnosa i pojava koji proizlaze iz njegovog putovanja i boravka. Svaka bi turistička atrakcija trebala nastojati potaknuti posjetitelje da ostanu duže ispunjavajući što je moguće više njihovih očekivanja i zahtjeva robom i uslugama drugih obližnjih tvrtki. Kao rezultat toga, to promiče rast gospodarskih aktivnosti, uključujući one koje su svojstvene lokalnom ili globalnom kontekstu turističke destinacije.¹⁷ Stupanj razvoja koji se na taj način može postići neupitno ovisi o suradnji i koordinaciji mnogih lokalnih gospodarskih sektora.

3.1. Pojam održivog turizma

Jedan od najznačajnijih gospodarskih sektora u svijetu nakon Drugog svjetskog rata je turizam. Zbog značajnog porasta turizma u to vrijeme, on je u tom trenutku imao iste negativne učinke na okoliš kao i druge ljudske aktivnosti. U početku se turizam smatrao vrlo ekološki prihvatljivim sektorom globalnog gospodarstva, ali kako je značajno narastao, sada se sve više priznaje da turizam ima i štetne učinke na okoliš. Najosnovnija ilustracija vjerojatno je sve veća količina smeća koje se skuplja u turističkim područjima i, ako se nepropisno odloži, može završiti u okolišu, stvarajući ekološki problem, kao i smanjujući privlačnost destinacije turistima.¹⁸ S vremenom se pokazalo da planovi razvoja turizma moraju uzeti u obzir i koncept održivog razvoja. Osnovni koncept je da bi turizam trebao prestati pridonositi šteti okolišu u popularnim turističkim područjima, istovremeno održavajući atraktivnost tih područja za buduće generacije putnika.

Budući da je održivost resursa temelj razvoja u turističkoj industriji, postoje veze i ovisnosti između turizma i održivog razvoja. Kako bi se poštivala kulturna cjelovitost, temeljni ekološki procesi, biološka raznolikost i sustavi na kojima se život temelji, Svjetska turistička organizacija održivi turizam definira kao upravljanje resursima uz postizanje ekonomskih, društvenih i estetskih potreba. Time se stvara blagostanje i blagostanje za cijelo društvo, a istovremeno se vodi računa o

¹⁷Baćun, D., Matešić, M., Omazić, M.A., *Leksikon održivog razvoja*, Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj, Zagreb, 2012., str. 63.

¹⁸Ibidem.

potrebama posjetitelja i njihovih domaćina.¹⁹ Turizam je rastuća industrija s utjecajem na okoliš, prirodne resurse, ljudske kapacitete i druge čimbenike. Turizam se mora ponašati odgovorno da bi opstao, a navedene čimbenike potrebno je očuvati. Iako je ključno privući što više posjetitelja, to ima neke nepovoljne učinke i na turizam i na prirodu. Zbog potrošnje prirodnih resursa, vode i energije treba poticati održivi razvoj i zaštitu okoliša. Zahtjevi turista i lokalnog stanovništva zadovoljavaju se održivim turizmom, koji također štiti resurse za budući rast.²⁰

Turizam koji je održiv razmatra kako će posjetitelji, industrija, okoliš i lokalno stanovništvo utjecati na okoliš, gospodarstvo i društvo u sadašnjosti i budućnosti. Ograničenje okoliša, odnosno ograničenja kapaciteta prirodnog okoliša da zadovolji sadašnje i buduće potrebe, ključan je koncept u kontekstu održivog razvoja turizma. U procesu razlikujemo obnovljive i neobnovljive izvore. U kategoriju obnovljivih resursa ubrajaju se prirodni resursi koji se regeneriraju, odnosno prirodno obnavljaju nakon korištenja. Šume, zemljište, voda, biljke i slično primjeri su obnovljivih resursa, ali neobnovljivi resursi, poput ugljena, nafte, plina i ruda, ne mogu se obnoviti nakon što se u potpunosti iskoriste i iskoriste. Prirodne resurse treba koristiti održivo, pri čemu treba voditi računa o tome kako i koliko će se koristiti kako bi se izbjeglo njihovo trošenje. Cilj održivosti je osigurati da Zemlja i njezini resursi traju što je dulje moguće, a istovremeno nam pružaju sigurno mjesto za život. Dopusšteno je, prema definiciji, uživati u putovanju i financijski profitirati od toga. Ali moramo se pobrinuti da sljedeće generacije mogu doživjeti isto. Turističke destinacije gube komponente koje čine temelj njihove privlačnosti ako ugrozimo prirodne i kulturne resurse koji ih podržavaju.²¹

Često može postojati sukob između ekonomskih i društvenih perspektiva razvoja turizma (npr. povećanje broja turista, noćenja, prihoda, kapaciteta, zaposlenosti i uključenosti lokalnog stanovništva) i razvoja turizma iz perspektive zaštite okoliša. Da bi turizam bio održiv i dugoročno uspješan, mora u svom planiranju i razvoju poštivati temeljna načela održivog razvoja i odgovornog turizma. Kako bi se zadovoljili gospodarski, društveni i zahtjevi zaštite te očuvala kulturna, ekološka i biološka raznolikost, održivi turizam zahtijeva takvo upravljanje resursima.

¹⁹Dobrota, A., Održivi turizam - što to zapravo znači?, 2015., dostupno na: <https://www.cimerfraj.hr/aktualno/odrzivi-turizam>, (11.04.2023.)

²⁰Bartoluci, M., *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva – Turistička politika, razvoj i poduzetništvo u turizmu*, Školska knjiga, Zagreb, 2013., str. 102.

²¹Blažević, B., *Turizam u gospodarskom sustavu*, Impresum, Opatija, 2007., str. 78.

Ekoturizam je oblik turizma, a sve aktivnosti povezane s turizmom moraju se pridržavati održivih standarda.²²

Cilj održivog razvoja stavlja dovoljno odgovornosti na svakog pojedinca da postane svjestan za što je sposoban kada shvati koliko su njegovi interesi povezani s interesima zajednice. Zbog toga je koncept održivog razvoja ovisan o modernizaciji demokracije i kvaliteti angažmana građana. Sada se više radi o svjesnom i odgovornom angažmanu u "savjetovanju o zajedničkim pitanjima" (Aristotel), o sudjelovanju u odabiru političkih zadataka, nego o sudjelovanju u politički ili administrativno pokrenutim planiranjima, odlukama i mjerama. Za provođenje politike održivog razvoja, koja ima strukturne, institucionalne i financijske reperkusije, građani kao akteri moraju preuzeti značajne odgovornosti.²³

3.2. Načela i ciljevi održivog turizma

Za postizanje cilja održivog razvoja turizma u sadašnjosti i budućnosti potrebna je kvalitetna strategija razvoja i odgovarajuće financiranje upravljanja turizmom. Ekološka, sociokulturna i ekonomska održivost - tri kamena temeljca održivog razvoja - trebaju se koristiti u ovom procesu. Dodatno, ključno je povećati svijest o vrijednosti održivosti destinacije u turizmu među lokalnim stanovništvom, lokalnom zajednicom, dobavljačima dobara i usluga, putnicima i ostalim aktivnostima povezanim s turizmom. U budućnosti će postojati samo ona turistička mjesta i atrakcije koji mogu upravljati svojim prostorom za posjetitelje i zaštititi svoj prostor od masovnog turizma.²⁴ Razumijevanje kako učinkovito upravljati prostorom podrazumijeva maksimalno iskorištavanje njegovih prednosti uz minimiziranje i izbjegavanje svih negativnih utjecaja i ponašanja koji bi na kraju mogli uzrokovati nestanak popularne turističke atrakcije. Slijede glavni koncepti smjernice za razvoj održivog turizma u Hrvatskoj:

- Partnerstvo - zbog činjenice da je održavanje komunikacije dionika i umrežavanje kroz suradnju javnog i privatnog sektora, kao i horizontalnu i/ili vertikalnu suradnju, neophodna komponenta konkurentnosti destinacije. Može se tvrditi da gotovo niti jedan aspekt društva nije nepovezan s turizmom ili održivim razvojem, bilo izravno ili neizravno.

²²Baćun, D., Matešić, M., Omazić, M.A., *Leksikon održivog razvoja*, Op. cit., str. 71.

²³Čavlek, N. i sur., *Turizam: Ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Školska knjiga, Zagreb, 2011., str. 54.

²⁴Ibidem.

- Osjećaj za mjesto - za svakog putnika ključno je doživjeti autentičnost lokacije ili autentičnost određenog ruralnog područja. Privlačnost prošlih vremena, rituali, tradicija i standardi ključni su za turističku industriju. Kotač razvoja bilo koje specifične lokacije također može biti usmjeren na očuvanje i promicanje njezinih povijesnih i kulturnih dobara..
- Ekološka odgovornost - svaka zajednica čuva očuvanje prirodnih resursa kao temeljnu vrijednost, a rast turizma i turističkih destinacija uvelike ovisi o ekološkoj svijesti. Promicanje putovanja na temelju sociokulturnog i ekološkog razumijevanja moglo bi biti sjajno mjesto za početak pri razvoju održivog turizma. Stupanj ekološke odgovornosti lokalnog stanovništva ključna je komponenta visokokvalitetnih turističkih atrakcija.
- Inovativnost - u smislu stvaranja svježih opcija, prepoznatljivih lokalno proizvedenih dobara i usluga, stalnog poboljšanja i prilagodbe aktualnim globalnim turističkim trendovima..
- Kultura kvalitete - Hrvatska nudi niz visokokvalitetnih turističkih atrakcija kao način iskazivanja istinske brige za svoje posjetitelje i sve dobronamjerne turiste. Podmirivanje svih njihovih materijalnih i duhovnih potreba samo je mali dio pružanja brige i personaliziranog iskustva gostima. Jedno od temeljnih načela na kojima se gradi turistička ponuda je etos pružanja kvalitetnog smještaja i ljubaznog odnosa prema svakom posjetitelju.²⁵

Jasno je kako načela održivog razvoja turizma u Hrvatskoj imaju potencijal značajno utjecati na dugoročni razvoj industrije, na obostranu korist svih strana uključenih u turizam i turističke tokove. Za rast turizma u Hrvatskoj, kao i za svjetski razvoj i očuvanje okoliša, resursa i prostora, razvojna načela održivog turizma služe kao kamen temeljac. Program Svjetske turističke organizacije za održivi razvoj u turističkoj industriji ocrtava dvanaest primarnih ciljeva za koje se nada da će postići povećanom uporabom održivog razvoja (Shema 3).

²⁵Mihalic, T., *Sustainable - responsible tourism discourse – Towards „responsustable“ tourism*, Journal of cleaner production, No. 111, 2016., str. 461.

Shema 3. Ciljevi održivog turizma

Izvor: Mihalic, T., *Sustainable - responsible tourism discourse – Towards „responsustable“ tourism*, Journal of cleaner production, No. 111, 2016., str. 462.

Primarni cilj je ekonomska sposobnost, što označava dugoročnu konkurentnost turističkih mjesta i poduzeća. Lokalni prosperitet koji optimizira utjecaj turizma na primajuću destinaciju i njezino stanovništvo još je jedan cilj. Drugi cilj održivog razvoja turizma je visoka zaposlenost, a da bi se to postiglo, nastoji se poboljšati ponuda i standard lokalnog zapošljavanja bez predrasuda na temelju spola, rase, statusa ili drugih čimbenika.²⁶

Četvrti cilj, društvena jednakost, teži pravednijoj raspodjeli financijskih i društvenih prednosti turizma. Peti cilj održivog turizma je zadovoljstvo posjetitelja, koji nastoji posjetiteljima određene destinacije pružiti sigurno, ugodno i nezaboravno iskustvo. Šesti cilj održivog turizma, lokalna kontrola, nastoji osnažiti lokalne vlasti da samostalno planiraju i donose odluke o tome kako upravljati i promovirati turizam u određenom području. Sedma svrha je poboljšanje dobrobiti lokalne zajednice, uključujući poboljšanje pristupa lokalnog stanovništva resursima bez eksploatacije i njihov životni standard u turističkom području.

²⁶Marušić, M., Prebežac, D., *Istraživanje turističkih tržišta*, Adeco, Zagreb, 2004., str. 357.

Sljedeći cilj koji potiče poštovanje prema očuvanju povijesne ostavštine, izvorne kulture i tradicijskih običaja je kulturno bogatstvo. Deveti cilj je fizička integracija, koja ima oblik zaštite kvalitete zemljišta u urbanim i ruralnim područjima i sprječavanje fizičke i vidljive degradacije okoliša. Svrha očuvanja bioraznolikosti je zaštita i održavanje divljih životinja i prirodnih mjesta uz istovremeno smanjenje potencijalne štete tim regijama. Učinkovitost resursa, jedanaesti cilj, je smanjenje korištenja neobnovljivih resursa u svrhu unapređenja i razvoja turističkih dobara i usluga određenog turističkog mjesta. Krajnji cilj, ekološka čistoća, ima za cilj smanjiti potrošnju resursa za poslovanje, turističke aktivnosti te onečišćenje zemljišta, vode i zraka.²⁷

3.3. Razlike između neodrživog i održivog turizma

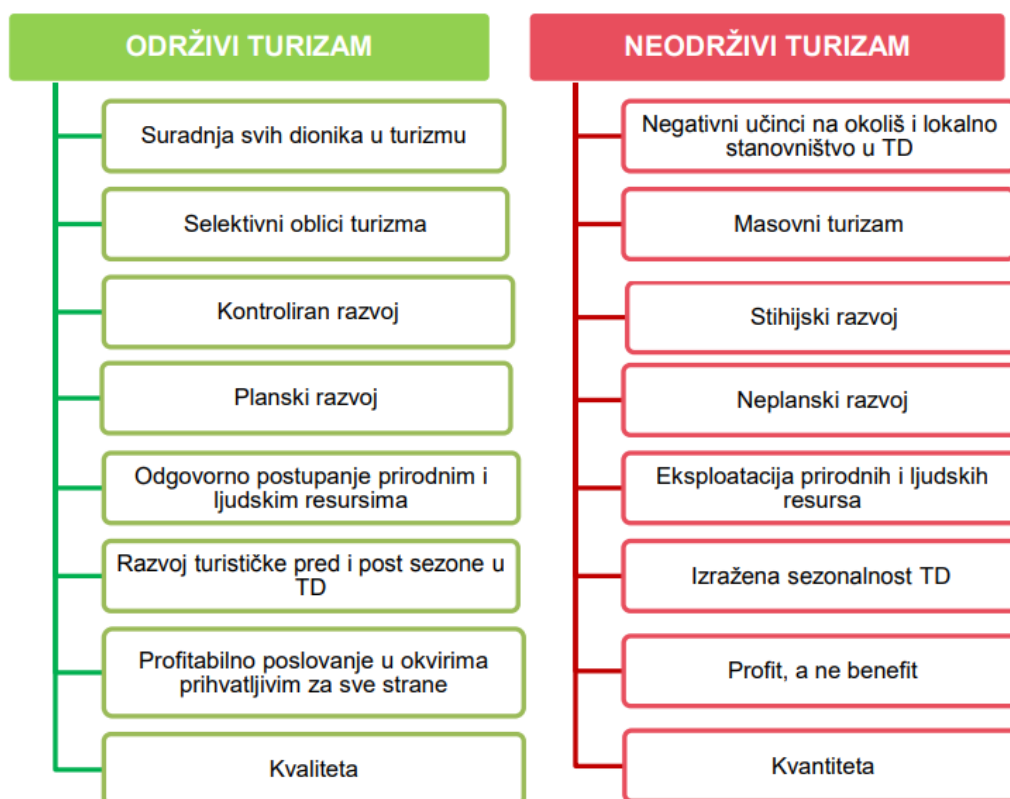
U prikazu neodrživog turizma jasno je da se rast turizma događa na štetu lokalnog stanovništva te da same destinacije ne mare za svoju kulturnu i prirodnu baštinu, tradiciju ili održivi razvoj, već daju prednost profitu i brzom povratke, koji su podređeni masovnom turizmu. Još jedna mana neodrživog turizma je nekontrolirani i neplanski razvoj koji negativno utječe na lokalno stanovništvo, ekosustav i samu turističku destinaciju.²⁸

Činjenice o neodrživom turizmu upravo su suprotno od onoga što održivi turizam jest. Za cijelu turističku destinaciju, njezine dionike i ekosustav u cjelini, to je dugoročno isplativije čak i kada samo to ne donosi odmah kratkoročni povrat. O razlikama između održivog i neodrživog turizma raspravlja se u sljedećim odjeljcima (shema 4).

²⁷Ibidem.

²⁸Bartoluci, M., *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva – Turistička politika, razvoj i poduzetništvo u turizmu*, Op. cit., str. 78.

Shema 4. Razlike između održivog i neodrživog turizma

Izvor: Izrada autorice prema: Bartoluci, M., *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva – Turistička politika, razvoj i poduzetništvo u turizmu*, Op. cit., str. 79.

Nedostatak stručnjaka koji podržavaju moralne i etičke standarde, težnja za brzim bogaćenjem i nekontrolirano iskorištavanje prirodnih i ljudskih resursa doprinose neodrživom rastu turističke industrije. Jedina nada za opstanak i vraćanje turizma u sklad s onim što je primarno dostupno od prirode i čovjeka (kao ključnih sastavnica razvoja turističke ponude) stoga je jačanje moralnih standarda, transparentno i održivo djelovanje, poštivanje lokalne zajednice, te kontrolirani i planirani razvoj.²⁹

3.4. SWOT analiza održivog turizma

Snage, slabosti, prilike i prijetnje ili SWOT je tehnika koja se koristi za prepoznavanje i procjenu okruženja tvrtke. Kako bi se kroz dostatnu analizu identificirali planovi, misije, vizije i strategije koje će utjecati na budući razvoj poslovanja i postizanje unaprijed zadanih ciljeva, nastoji

²⁹Ibidem.

se definirati unutarnje i vanjske sile. Činimo sve napore kako bismo što jasnije opisali SWOT analizu održivog turizma u ovom poglavlju (Tablica 1). Identificiraju se njegove prednosti, nedostaci, mogućnosti i rizici te se raspravlja o potencijalnim razvojnim planovima.

Tablica 1. SWOT analiza održivog turizma

SNAGE	SLABOSTI
Suradnja svih turističkih dionika Zaštita kulturnog integriteta Karakteristike kvalitete okoliša koje su održive Dugoročno planiranje razvoja turizma Kontroliran razvoj turizma Očuvanje resursa za buduće generacije	Nedostatak ekološke svijesti turista sudionika Neadekvatna provedba dokumenata za održivi razvoj turizma Nedovoljna stručnost Produženi postupak Nedostatak ekološke svijesti turista sudionika
PRILIKE	PRIJETNJE
Planiranje i profesionalna refleksija Razvoj turističke posezone i predsezona Razvoj selektivnog turizma temeljenog na održivom razvoju Edukacija svih sudionika u turizmu o vrijednostima održivog turizma Smanjenje društvenih poremećaja i nejednakosti Korištenje novih tehnologija	Nekontrolirano povećanje broja posjetitelja Negativni učinci turista na okoliš Protivljenje lokalnih i regionalnih uprava razvoju održivog turizma Nemogućnost suradnje turističkih sudionika Nezainteresiranost turističkih organizacija za promicanje održivog turizma

Izvor: Vlastita izrada autorice

SWOT analiza održivog turizma koja se provodi pokazuje da on ima mnoge prednosti. Potrebno je kontinuirano financirati kreiranje edukativnih programa za sudionike u turizmu kako bi se istaknule vrijednosti očuvanja prirodnih resursa, očuvanja kulturne baštine, poštivanja etičkih standarda te zaštite prava radnika i lokalne zajednice kako bi se navedeno uspješno kapitaliziralo. snage i mogućnosti u budućnosti. Također se govori o slabostima i opasnostima s kojima se suočava održivi razvoj turizma. Minimiziranje navedenog jedino je moguće provedbom

odgovarajućih analiza, razvojem istraživačke kulture, oblikovanjem razvojnih strategija, ulaganjem u podizanje razine obrazovanja i svijesti građana u području održivog razvoja, uključivanjem lokalno stanovništvo u donošenje odluka u turističkoj destinaciji, te integracija potrebnih stručnjaka u razvoj ove vrste turizma.

4. ETIKA U ODRŽIVOSTI TURIZMA

„S obzirom na svoju svrhu etika je praktična znanost i predstavlja temeljnu disciplinu praktične filozofije. Predmet etičkoga promišljanja je dakle stalni međuodnos morala i moralnosti. Etika je skup pravila koja definiraju dobro i loše ponašanje odnosno kako ponašanje pojedinca utiče na druge ljude.“³⁰

Poslovna etika je podskup opće i praktične etike koja niti zabranjuje niti odobrava kršenje pravila u poslovanju. Ispituje primjenu osobnih normi u vezama između vlasnika poduzeća, menadžera, korporativnih subjekata, zaposlenika i međusobno, kao i svih njih zajedno s okolinom. Odražava etičke odluke dionika u obavljanju određenih poslova.³¹

4.1. Etički kodeks u turizmu

U aktualnoj literaturi često se naglašava razlika između etičkih kodeksa, kodeksa ponašanja i kodeksa normi i standarda koji kontroliraju ponašanje dužnosnika. Etički kodeksi ocrtavaju važne vrijednosti i načela. Oni se ne bave pitanjima kako primijeniti unaprijed određene vrijednosti u određenim okolnostima i često su širokog karaktera. Kodeksi ponašanja, s druge strane, uspostavljaju eksplicitna očekivanja za ponašanje u specifičnim okolnostima stvarnog svijeta. Oni nastoje predvidjeti i zaustaviti određena neželjena ponašanja pokazujući kako određene koncepte i ideale treba provesti u djelo. Etički kodeksi daju opće smjernice za odabir ponašanja koja su opisana kodeksima ponašanja na radnom mjestu. Kodeksi normi i pravila koji utvrđuju očekivanja za službeno ponašanje i vladine posljedice u slučaju kršenja nude najvišu razinu konkretnosti.

Većina pojedinaca svjesna je da etički kodeks nije uvijek jamstvo morala u određenoj profesiji. Međutim, kodeksi pokazuju da većina vođa i članova istinski želi podići etičke standarde i uspostaviti kriterije za prosuđivanje ponašanja. Ali mora se imati na umu da je kodeks sam po sebi besmislen ako nije popraćen odgovornošću, znanjem i praktičnom primjenom. Stavovi, uvjerenja i društvene norme osobe jednako su važni kao i organizacija kojoj pripadaju u postavljanju standarda za etičko ili društveno odgovorno ponašanje. Etički kodeks postavlja temeljna načela moralnog ponašanja i potiče svakoga da se ponaša profesionalno i etički.

³⁰Ivaniš, M., *Poslovna etika i duhovnost u procesu korporativnoga upravljanja*, Op. cit., str. 30.

³¹Ibidem, str. 35.

Promicanje temeljnih ljudskih vrijednosti, slobode kretanja, očuvanja prirodne i kulturne baštine, promicanja pravde i odgovornosti, obrane ugleda i održivog globalnog turističkog poretka. Zaštita svih sudionika u turizmu. Globalni etički kodeks za turizam donesen je i usvojen s namjerom rješavanja svih gore navedenih problema, slijedeći vodstvo značajnih i uspješnih nacionalnih i svjetskih tvrtki koje su uspostavile etičke kodekse.³² Kodeks upravlja očekivanjima i definira temeljne smjernice za način na koji korporativne organizacije i njihovo osoblje trebaju komunicirati s drugim dionicima. Tekst etičkog kodeksa mora biti lak za čitanje, razumijevanje i jednostavno shvaćanje. Svaki etički kodeks mora sadržavati skup smjernica i informacija koje olakšavaju uočavanje kršenja. Etički kodeks formalni je pisani dokument koji definira različite aspekte etičkog poslovnog ponašanja, uključujući etička načela, prava, obveze, dužnosti i zadatke, financijska i druga izvješća, sukob interesa, nelojalnu konkurenciju, zaštitu poslovne tajne, odnos prema okolišu, i drugi. Služi kao temelj za uspostavljanje etičkog poslovnog ponašanja i donošenja odluka.

4.2. Globalni etički kodeks u turizmu

Korporacijski, lokalni, državni ili međunarodni kodeksi poslovne etike (ili etički kodeksi) često reguliraju moralno ispravno i moralno poželjno ponašanje u različitim komercijalnim kontekstima. Budući da je to svjetski fenomen, Svjetska turistička organizacija (WTO) i druge nacionalne, regionalne i međunarodne organizacije imaju određeni nadzor nad industrijom. Globalni etički kodeks za turizam regulira moralno ponašanje i trgovinu na razini WTO-a, a posljedično i na razini globalnog turizma. Globalni etički kodeks za turizam temeljit je skup standarda stvorenih za usmjeravanje glavnih sudionika u turističkoj industriji. Pokušava pomoći u povećanju koristi sektora dok izbjegava bilo kakve potencijalne štetne učinke na okoliš, kulturnu baštinu i društvo diljem svijeta. Jednako je usmjeren na vlade, turističku industriju, kao i na zajednice i turiste.³³

Dana 1. listopada 1999. u Santiagu, Čile, Svjetska turistička organizacija prihvatila je Kodeks. Dvije godine nakon što ga je UN priznao, od UNWTO-a je izričito zatraženo da potakne učinkovitu provedbu njegovih uvjeta. Svjetski odbor za turističku etiku (WCTE), kojem dionici

³²Mihalic, T., *Sustainable - responsible tourism discourse – Towards „responsustable“ tourism*, Op. cit., str. 469.

³³Svjetska turistička organizacija: Globalni etički kodeks za turizam, dostupno na: <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/101213-unwto-kodeks.pdf>, (21.04.2023.)

moгу podnijeti upite u vezi s primjenom i tumačenjem teksta, prepoznat je u Kodeksu kao mehanizam dobrovoljne provedbe, unatoč činjenici da nije pravno obvezujući.³⁴

Milijuni ljudi imaju koristi od turističke industrije, jednog od glavnih gospodarskih sektora u svijetu, koji također predstavlja značajne prepreke. Tolerancija, kulturna razmjena, upoznavanje ljudi, briga za opće dobro i prijateljstvo imaju veze s turizmom. Sve strane uključene u proces, uključujući vladu, turistički sektor, lokalne zajednice i turiste, moraju biti informirane o etici u turizmu. Globalni etički kodeks u turizmu izvrsna je ilustracija koliko je važno da svi koji sudjeluju u turističkom procesu poštuju i održavaju etiku. Također pokazuje temelje društvene odgovornosti u aktivnostima gospodarskog sektora turizma.³⁵

Globalni etički kodeks u turizmu sastoji se od deset članaka koji opisuju "pravila igre" za sve strane uključene u turizam i koji utječu na njega, uključujući investitore, vlade, turoperatore, putničke agencije, radnike u industriji i same turiste.. Kako bi ostavili što veći dojam na čitatelje i implementatore Kodeksa, radovi su prikazani i kroz slikovnu vizualizaciju.³⁶

Članak 1. Doprinos turizma uzajamnom razumijevanju i poštovanju između naroda i društva. Ovaj članak govori o uvažavanju i razvoju univerzalnih etičkih načela, kao i o promicanju tolerancije i poštivanja različitih vjerskih, filozofskih i moralnih uvjerenja koja služe kao temelj i ishod etičkog putovanja. I oni koji se bave razvojem turizma i sami putnici trebali bi poštivati i cijiniti sve društvene i kulturne tradicije i običaje, posebice one manjina i starosjedilačkog stanovništva.³⁷

Članak 2. Turizam kao sredstvo individualnog i kolektivnog ispunjenja. Planiranje i provedba turizma, skupa aktivnosti često povezanih sa slobodnim vremenom, sportom i pristupom kulturi i prirodi, trebao bi biti glavni prioritet za postizanje individualnog i grupnog ispunjenja. Aktivnosti povezane s turizmom moraju poduprijeti jednakost muškaraca i žena, podupirati ljudska prava, posebice prava onih koji su najviše ugroženi, poput djece, starijih osoba, osoba s invaliditetom, etničkih manjina i starosjedilačkog stanovništva.³⁸

³⁴Ibidem.

³⁵Bartoluci, M., *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva – Turistička politika, razvoj i poduzetništvo u turizmu*, Op. cit., str. 123.

³⁶Ibidem.

³⁷Ibidem, čl. 1.

³⁸Ibidem, čl. 2.

Članak 3. Turizam, čimbenik održivog razvitka. Kako bi se postigao stabilan, trajan i održiv gospodarski rast koji je u skladu s pravednim zadovoljenjem potreba i težnji kako sadašnjih tako i budućih generacija, sve strane uključene u razvoj turizma trebaju štiti prirodni okoliš. Istodobno, nacionalne, regionalne i općinske vlasti trebale bi dati prioritet i promicati sve vrste turističkog razvoja koji pomažu očuvanju rijetkih i vrijednih resursa, posebice vode i energije, kao i izbjegavati, u najvećoj mogućoj mjeri, proizvodnju smeća.³⁹

Članak 4. Turizam, korisnik kulturne baštine čovječanstva koji doprinosi njenom unaprjeđivanju. Turistički resursi dio su kolektivne ostavštine čovječanstva, a zajednice koje tamo žive imaju posebne odgovornosti i prava prema njima. U članku se ističe važnost vođenja turističke politike i aktivnosti na način koji poštuje umjetničku, arheološku i kulturnu baštinu, osigurava njezino očuvanje i prijenos budućim naraštajima, te posebnu pozornost pridaje očuvanju i održavanju spomenika, svetišta i muzeja kao i arheološka i povijesna nalazišta, koja moraju biti široko dostupna turistima.⁴⁰

Članak 5. Turizam, korisna djelatnost za zemlje i društva domaćina. Lokalna zajednica trebala bi biti uključena u aktivnosti povezane s turizmom i dobiti pravičan udio u ekonomskim, društvenim i kulturnim dobrobitima koje one donose, posebice kada je riječ o izravnim i neizravnim poslovima koje stvaraju. Primjenu turističke strategije treba provoditi na način koji podržava širenje životnih uvjeta lokalnog stanovništva i zadovoljava njihove potrebe.⁴¹

Članak 6. Obveze sudionika u razvitku turizma. Turistički stručnjaci imaju dužnost informirati putnike iskreno i objektivno o mogućnostima putovanja, smještaju i drugim čimbenicima. U pogledu vrste, cijene i kalibra usluga koje pristaju pružiti, kao i novčane naknade koju će platiti u slučaju jednostranog raskida ugovora s njihove strane, trebali bi se uvjeriti u ugovorne uvjete koje predlažu svojim klijentima su jasni i razumljivi. Profesionalci u turizmu trebaju se brinuti o sigurnosti, prevenciji nezgoda, zdravstvenoj zaštiti i sigurnosti hrane onih koji traže njihove usluge u suradnji s tijelima javne vlasti.⁴²

Članak 7. Pravo na turizam. Svi ljudi na zemlji imaju pravo na mogućnost izravnog, osobnog pristupa učenju i uživanju u svim resursima planeta. Ne bi se smjele postavljati nikakve

³⁹Ibidem, čl. 3.

⁴⁰Ibidem, čl. 4.

⁴¹Ibidem, čl. 5.

⁴²Ibidem, čl. 6.

prepreke povećanju potpune uključenosti u domaći i međunarodni turizam, koji bi se trebao smatrati jednim od najboljih zamislivih izraza održivog širenja slobodnog vremena.⁴³

Članak 8. Sloboda turističkih kretanja. Turisti i posjetitelji imaju slobodu kretanja između država zakonito i u skladu s državnim i međunarodnim zakonima, kao što je navedeno u članku 13. Opće deklaracije o ljudskim pravima. Posjetiteljima i turistima trebaju biti dostupni svi načini unutarnje i vanjske komunikacije.⁴⁴

Članak 9. Prava radnika i poduzetnika u turističkom gospodarstvu. Zaposlenim i samozaposlenim radnicima u turizmu i srodnim djelatnostima, pod nadzorom države i lokalne samouprave, država iz kojih potječu i zemalja u kojima su zaposleni, trebaju biti zajamčena temeljna prava. Posebnu pozornost treba obratiti na sva ograničenja povezana, posebno sa sezonskom prirodom njihove djelatnosti, globalnom dimenzijom njihovih gospodarstava i fleksibilnošću koja se često zahtijeva zbog prirode posla.⁴⁵

Članak 10. Provođenje načela Općeg etičkog kodeksa u turizmu. Sudionici iz javnog i privatnog sektora u razvoju turizma trebaju raditi zajedno na uvođenju ovih koncepata i osiguravanju njihove učinkovite primjene. Svjetskoj turističkoj organizaciji (WTO) i nevladinim organizacijama sa ekspertizom u promicanju i razvoju turizma, zaštiti ljudskih prava, okoliša i javnog zdravlja također treba priznati da igraju ulogu u razvoju turizma, u skladu s općim načelima Međunarodni zakon.⁴⁶

Moguće je utvrditi snažnu vezu između etike i održivog razvoja turizma ispitivanjem pojedinih dijelova Kodeksa. Također, čitatelj se kroz članke u potpunosti upoznaje sa svim pravilima utvrđenim Kodeksom te se poziva na ponašanje i djelovanje u skladu s njima.

4.4. Prednost i nedostaci etičkog kodeksa u turizmu

Na temelju trenutno dostupnih podataka istaknute su prednosti i nedostaci vođenja turizma u skladu sa standardima zacrtanim etičkim kodeksom turizma. Dok nedostaci ističu negativne

⁴³Ibidem, čl. 7.

⁴⁴Ibidem, čl. 8.

⁴⁵Ibidem, čl. 9.

⁴⁶Ibidem, čl. 10.

aspekte primjene Kodeksa na poslovanje turističkog sektora, prednosti ističu pozitivne aspekte njegove provedbe. Prednosti primjene etičkog kodeksa u turizmu su sljedeće:

1. usvajanje inicijativa i propisa povezanih s turizmom koji poštuju svjetsku umjetničku, arheološku i kulturnu baštinu,
2. uključivanje društvene odgovornosti u turističku djelatnost,
3. promicanje temeljnih ljudskih vrijednosti i zaštita turista,
4. Promiču se poštenje i odgovornost, tržište postaje konkurentnije, a ugled destinacije jača.⁴⁷

Nedostaci provođenja etičkog kodeksa u turizmu:

1. Nedostatak zakonske odgovornosti od strane potpisnika,
2. zanemarivanje drugih sektora gospodarstva u korist turizma,
3. Neuspješan pokušaj spajanja općih stavova i standarda zastupljenih u tekstu Kodeksa s jedinstvenim zahtjevima, karakternim osobinama i moralnim okvirima lokalnih zajednica kojima je kodeks upućen.⁴⁸

Analizom navedenih prednosti i nedostataka primjene etičkog kodeksa u turizmu moguće je utvrditi potrebne alate za utvrđivanje i unapređenje prednosti, kao i smjernice koje bi omogućile poništavanje ili minimiziranje navedenih nedostataka. Na temelju dobivenih informacija, sve strane uključene u turističku industriju moći će bolje prepoznati strateške elemente koji će utjecati na razvoj turizma u budućnosti kao i formuliranje, definiranje i izvršenje planova, misija i strateških odluka.

⁴⁷Čavlek, N. i sur., *Turizam: Ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Op. cit., str. 145.

⁴⁸Ibidem, str. 146.

5. VAŽNOST ETIKE I NJEZINIH NAČELA U ODRŽIVOM TURIZMU

Kao jedna od najvećih svjetskih industrija, turizam je pozitivno utjecao na društva diljem svijeta promicanjem kulturne svijesti, povećanjem infrastrukture i jačanjem gospodarstva. U isto vrijeme, za mnoge ljude diljem svijeta, rast turizma rezultirao je nizom štetnih učinaka kao što su degradacija okoliša, gubitak kulture i jezika te raseljavanje lokalnih zajednica. Turistička industrija suočava se s brojnim etičkim problemima, kao što su uništavanje okoliša, zagađenje, iscrpljivanje prirodnih resursa, ekonomski imperijalizam i seksualno iskorištavanje.

S obzirom da svaki sektor turističke industrije nastoji osvojiti što veće tržište, marketing je odgovoran za posebno veliki udio neetičnih aktivnosti. uključeno, često bez odabira metode. Etički turizam jednostavno znači imati na umu učinke svojih postupaka kao putnika na okoliš i lokalnu zajednicu. Usmjeren na potrošače kao i na industriju, etički turizam ima za cilj izbjegavanje sudjelovanja u aktivnostima koje pridonose ili podržavaju negativna etička pitanja. Etika putovanja razlikuje se od regije do regije, ali postoji nekoliko ključnih točaka koje morate zapamtiti kada planirate svoje sljedeće putovanje imajući na umu kulturno i ekološko poštovanje. Kako bi se bolje prikazala važnost etike u održivom turizmu, u nastavku će se pokazati par primjera, tj. pozitivnih i negativnih primjera primijene etičkih načela.

Kao pozitivan primjer primjene etičkih načela može se izdvojiti hotel Botiquehotel stadhale. Jednostavna maksima "Ono što najviše volite, to najbolje radite" vodi se menadžmentom ovog hotela. Uspio se izdvojiti iz mase i nadvladati početnu sumnju ljudi ponašajući se u skladu s motom. Od konkurencije se razlikuje po održivom poslovnom modelu (LED rasvjeta, fotonaponske ćelije, solarni paneli, vrt lavande na krovu hotela koji je stekao međunarodnu slavu itd.). Svaka akcija koju poduzima Botiquehotel Stadhale Hotel provodi se na način koji je održiv. Bio je uspješan u spajanju povijesti sa sadašnjošću, pa je kao rezultat postavio restauriranu povijesnu strukturu kao glavnu strukturu hotela, koja je povezana s dvije bočne svježe izgrađene strukture.⁴⁹

Svi posjetitelji koji putuju održivo dobit će "zelene bonuse" od hotela. Sam hotel posluje s poslovnim ljudima sličnih svjetonazora. Hotel surađuje s lokalnim proizvođačima uz suradnju s poduzetnicima (gostima se poslužuje svježa, 100% organska hrana u umjerenim količinama) i

⁴⁹Botiquehotel stadhalle Wien, dostupno na: <https://www.hotelstadhalle.at/>, (27.04.2023.)

sveučilištima primijenjene umjetnosti iz Beča. Na taj način posjetiteljima nudi osebujan ambijent u posebno opremljenim prostorijama (npr. noćni ormarići od knjiga, lusteri od praznih boca, svjetla od kišobrana). U poslu je moral na prvom mjestu, a zatim profit.⁵⁰

Uspjeh hotelske industrije ovisi o zadovoljstvu njezinog osoblja i lokalnog stanovništva koje tu dolazi odsjesti. Gosti su većinom iz Europe (90%) te Azije i Bliskog istoka (10%), dok osoblje čini 28 ljudi iz 11 različitih zemalja, što pokazuje važnost turizma u poticanju međukulturalnog razumijevanja i poštovanja. Hotel se protivi masovnom turizmu i radi na što učinkovitijem uključivanju studenata u poslovanje hotela (educirajući ih o vrijednostima održivog razvoja turizma kako bi ih bolje pripremili za buduće poslovanje). Također se dosljedno pridržava Globalnog etičkog kodeksa u turizmu.⁵¹

Također, postoje i negativni primjeri. Međunarodna društvena interakcija omogućena je kroz turizam, djelatnost s najjačom globalnom komponentom. Međutim, stav posjetitelja koji tamo putuju također ima značajan utjecaj na kulturu zemlje domaćina. Početkom dvadeset i prvog stoljeća mnogi gradovi, koji su poznata turistička odredišta, na masovni turizam gledaju kao na rasipanje svojih kulturnih, ekoloških i razvojnih resursa. Jedan od tih gradova koji se može uzeti kao primjer je Venecija. Svake godine milijuni turista preplave venecijanske ulice i kanale, drastično mijenjajući lokalnu ekonomiju, živote lokalnog stanovništva koje sve češće napušta grad i brišući jedinstveni kulturni identitet grada.

Venecija - Kako se sve više međunarodnih turista drži podalje od zemalja poput Turske i Tunisa zbog zabrinutosti za terorizam i nemire, broj posjetitelja mogao bi još više rasti u sadašnjosti. To znači da 2400 gradskih hotela i drugih smještajnih kapaciteta neće biti dovoljni da zadovolje zahtjeve turističkog sektora. Venecijansko društveno tkivo, građanska kultura i osjećaj koherentnosti divljački su uništeni turizmom koji je u potpunosti preuzeo grad. Povijesno srce Venecije moglo bi imati 50.000 soba za goste, zauzimajući cijelo područje i pretvarajući ga u hotel.

Zbog ozbiljnosti situacije, UNESCO je prošlog mjeseca odlučio dodati Veneciju na svoj popis ugroženih mjesta svjetske baštine ako se do veljače ne uvedu velike promjene kako bi se zaustavilo propadanje grada i njegove ekologije. Ultimatum UNESCO-a rezultat je brojnih tekućih pitanja. Broj stanovnika pao je sa 174.808 u 1951. na samo 56.311 u 2014. godini, posljednjoj

⁵⁰Ibidem.

⁵¹Ibidem.

godini za koju su dostupni podaci, što ukazuje na sve veću neravnotežu između lokalnog stanovništva i posjetitelja. Predložene inicijative, poput stvaranja novih kanala koji bi omogućili prolaz brodova s dubljim gazom i podzemne željeznice ispod lagune, jednostavno će ubrzati nepoželjne procese i predstavljati prijetnju osjetljivom urbanom ekološkom sustavu koji je izrastao oko Venecije. Nedvojbeno nije u najboljem interesu Italije da uništi Veneciju, ali čini se da je nacija u paraliziranom stanju. Lokalne vlasti u Rimu, kako općinske tako i regionalne, u sukobu su s glavnim gradom. Budući da gradsko gospodarstvo nije raznoliko, bilo kakve promjene rezultirale bi gubitkom radnih mjesta čak i za ovih nekoliko stanovnika Venecije.⁵² Venecijanskom gospodarstvu potrebne su nove politike koje potiču mlade da ostanu u povijesnom gradu, podržavaju proizvodnju i potiču otvaranje novih radnih mjesta u različitim područjima od istraživačkih objekata i sveučilišta do kulturnog sektora, a sve dok se koriste prazne zgrade. Unatoč tome što je jedan od temelja talijanskog ustava, zaštita prirode i kulturne baštine nije bila predmet inicijativa Ministarstva kulturne baštine u odnosu na Veneciju. Osim toga, vlasti ne poduzimaju ništa na planiranju projekata koji bi za cilj imali i očuvanje spomenika Venecije i osiguranje budućnosti stanovnika grada.

Još jedan primjer nepoštivanja globalnog etičkog kodeksa, koji propada i zbog prirode i zbog masovnog turizma, jest Amsterdam. Postoji značajan nesrazmjer između lokalnog stanovništva i posjetitelja unutar grada. Neki od problema s kojima se ovaj grad nosi su nepoštivanje njegove kulture, lokalnog stanovništva, uništavanje kulturnih i prirodnih resursa, podređenost profitu nauštrb dobrobiti zajednice, neograničeno kretanje i ponašanje turista koje je izvan okvira kontrolirati. Lokalne tvrtke više ne zadovoljavaju zahtjeve lokalnog stanovništva; umjesto toga, potpuno su promijenili svoju ponudu kako bi zadovoljili ponudu turista. Navedeno uzrokuje da se lokalno stanovništvo počinje osjećati kao turist u vlastitom gradu. Budući da većina posjetitelja Amsterdama ne vidi ništa osim gomile drugih turista, problem se toliko pogoršao da čak i oni počinju iznositi svoje pritužbe.⁵³

Dubrovnik – Masovni turizam ubrzano raste i posljedično negativno utječe na turističke destinacije diljem svijeta. Jedna takva lokacija je Dubrovnik, koji prima nevjerojatan broj turista svake godine tijekom ljeta. Kao rezultat toga, sve je više problema, koji su popraćeni propadanjem

⁵²Hrturizam.hr turistički news portal, Svjetska turistička organizacija objavila priručnik Savjeti za odgovornog putnika, dostupno na: <https://hrturizam.hr/svjetska-turisticka-organizacija-objavila-prirucnik-savjeti-za-odgovornog-putnika>, (27.04.2023.)

⁵³The Guardian, Amsterdammers v tourists, dostupno na: <https://www.theguardian.com/cities/2017/nov/01/amsterdam-tourists-worst>, (27.04.2023.)

prirodnih i kulturnih dobara regije, nezadovoljstvom lokalnog stanovništva i neodrživim gospodarskim rastom. Ekspanzija ponude jeftinih letova niskotarifnih zrakoplovnih prijevoznika, ekspanzija kruzerskog turizma i kreiranje marketinških taktika pridonijeli su povećanju broja posjetitelja Dubrovnika. Drugi su problemi nerazumno visoke najamnine i prodaja domova ili poslovnih prostora u povijesnoj gradskoj jezgri ljudima koji tamo žive samo privremeno. Zbog toga je sve manje ljudi koji stalno žive u povijesnoj gradskoj jezgri te se sele u obližnja mjesta. Trgovine, dječji vrtići, pošte i drugi objekti čija je glavna namjena zadovoljiti potrebe stalnog stanovništva grada sve su deficitarniji. Brojna društvena, ekološka i ekonomska pitanja proizlaze iz ove strategije.⁵⁴ Na osnovu prikazanog može se zaključiti kako etika zaista ima veliku važnost u turizmu.

⁵⁴Hrturizam.hr turistički news portal, Svjetska turistička organizacija objavila priručnik Savjeti za odgovornog putnika, dostupno na: <https://hrturizam.hr/svjetska-turisticka-organizacija-objavila-prirucnik-savjeti-za-odgovornog-putnika>, (27.04.2023.)

ZAKLJUČAK

Ljudi se mogu susresti s novim okolnostima, ljudima i mjestima kao rezultat povećanog kretanja posjetitelja. Cijeli turistički sektor suočava se sa scenarijima u kojima mora donositi moralne ili neetičke odluke osim putnika koji odluče putovati. Turisti su uključeni u cijelo putovanje, od prvih faza organiziranja putovanja do samog putovanja, boravka i povratka na polazište. Većina turista u današnjem svijetu visoko su obrazovani pojedinci koji dobro poznaju mjesta koja posjećuju i postaju izbirljiviji u pogledu interesa i potreba koje imaju na tim mjestima. Putuje sve češće i koristi nove oblike turizma koji svoj turistički proizvod temelje na održivom razvoju. Koncept i sadržaj ovih interakcija još su složeniji i zahtjevniji jer su usluge i doživljaji glavne komponente turističkog proizvoda. Kao rezultat toga, sustavi vrijednosti koji proizlaze iz turizma su oni koji ljude stavljaju u situacije u kojima moraju razmotriti je li određeno ponašanje prikladno. Integracija održivog razvoja u procese rasta turističke industrije poboljšava ugled destinacije, jača njezinu konkurentnost na tržištu i promiče kooperativne napore svih dionika u turizmu.

Održivi turizam odnosi se na održive prakse u i od strane turističke industrije. To je težnja da se uvažavaju svi utjecaji turizma, kako pozitivni tako i negativni. Cilj mu je minimizirati negativne učinke, a maksimizirati pozitivne. Negativni utjecaji na odredište uključuju ekonomski gubitak, štetu prirodnom okolišu i prenapučenost, da spomenemo samo neke. Pozitivni utjecaji na destinaciju uključuju otvaranje radnih mjesta, očuvanje i interpretaciju kulturne baštine, očuvanje divljih životinja, obnovu krajolika i još mnogo toga. Održivi turizam koncept je koji pokriva cjelokupno turističko iskustvo, uključujući brigu o ekonomskim, društvenim i ekološkim pitanjima, kao i pozornost usmjerenu na poboljšanje doživljaja turista i rješavanje potreba zajednica domaćina. Održivi turizam trebao bi obuhvatiti zabrinutost za zaštitu okoliša, društvenu jednakost i kvalitetu života, kulturnu raznolikost i dinamično, održivo gospodarstvo koje osigurava radna mjesta i prosperitet za sve.

Etika se uglavnom smatra pojmom za razlikovanje onoga što je ispravno, a što nije, također se može koristiti za klasifikaciju prihvaćanja i neprihvatanja ponašanja, prihvatljivo ponašanje može se razlikovati od jedne kulture do druge. Primjena etike će moći odrediti donošenje odluka i djelovanje reakcija. Nadalje, etika u turizmu pomaže u poboljšanju gospodarstva zemlje budući da su proizvodi i usluge lokalni koji nude dugoročne turističke poslove koji maksimiziraju ekonomsku

korist. Također održava društvenu jednakost, turističku interakciju s lokalnim stanovništvom i vraća pozitivne povratne informacije te održava mjesta sigurnim i održivim. Naposljetku, društvena i kulturna korist je od turista koji upoznaju lokalnu kulturu i njihov način života, što im omogućuje da unaprijede vlastiti pogled na svijet gledajući iz vlastite perspektive. Etički turizam su turisti koji imaju interes za tradicijsku kulturu i baštinu i žedni su upoznati i razumjeti te biti zahvalni tradicionalnoj bilo kojoj etničkoj zajednici. Kao što je ranije spomenuto, motiv putovanja etičkog turizma je vrednovanje kulture i tradicije destinacije, ali što je najvažnije društvene i kulturne koristi kao upoznavanje turista s lokalnom kulturom i njihovim načinom života što im omogućuje da unaprijede vlastiti pogled na svijet gledajući iz svoje perspektive.

Sukladno svemu prikazanom kroz završni rad, može se reći kako su postavljene hipoteze potvrđene.

LITERATURA

Knjige:

1. Bačun, D., Matešić, M., Omazić, M.A., *Leksikon održivog razvoja*, Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj, Zagreb, 2012.
2. Bartoluci, M., *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva – Turistička politika, razvoj i poduzetništvo u turizmu*, Školska knjiga, Zagreb, 2013.
3. Bilas, V., Franc, S., Ostojić, R., *Višedimenzionalost održivog razvoja*, Notitia d.o.o., Zagreb, 2017.
4. Blažević, B., *Turizam u gospodarskom sustavu*, Impresum, Opatija, 2007.
5. Blewitt, J., *Razumijevanje održivog razvoja*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2017.
6. Čavlek, N. i sur., *Turizam: Ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
7. Herceg, N., *Okoliš i održivi razvoj*, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013.
8. Ivaniš, M., *Poslovna etika i duhovnost u procesu korporativnoga upravljanja*, Naklada Kvarner, Rijeka, 2015.
9. Marušić, M., Prebežac, D., *Istraživanje turističkih tržišta*, Adeco, Zagreb, 2004.

Časopisi i članci:

1. Hitrec, T., *Održivi turizam i okoliš u žiži interesa Vijeća Europe*, Turizam, VOL1. NO.2, 2002., str. 457.-459.
2. Mihalic, T., *Sustainable - responsible tourism discourse – Towards „responsustable“ tourism*, Journal of cleaner production, No. 111, 2016., str. 461.-470.
3. Reige, A.M., Perry, C., *National marketing strategies in international travel and tourism*, European journal of Marketing, Vol.34 No.11/12, 2000., str. 1290.-1305.

Internetski izvori:

1. Botiquehotel stadhalle Wien, dostupno na: <https://www.hotelstadthalle.at/>, (27.04.2023.)
2. Hrturizam.hr turistički news portal, Svjetska turistička organizacija objavila priručnik Savjeti za odgovornog putnika, dostupno na: <https://hrturizam.hr/svjetska-turisticka-organizacija-objavila-prirucnik-savjeti-za-odgovornog-putnika>, (27.04.2023.)
3. Svjetska turistička organizacija: Globalni etički kodeks za turizam, dostupno na: <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/101213-unwto-kodeks.pdf>, (21.04.2023.)
4. The Guardian, Amsterdammers v tourists, dostupno na: <https://www.theguardian.com/cities/2017/nov/01/amsterdam-tourists-worst>, (27.04.2023.)

Ostali izvori:

1. Galiot, S., *Primjena etičkih načela u obiteljskom smještaju otoka Hvara*, Završni rad, Ekonomski fakultet Split, Split, 2017.

POPIS SHEMA I TABLICA

Popis shema:

Shema 1. Socijalna, gospodarska i okolišna dimenzija održivosti	7
Shema 2. Odgovorni turizam baziran na tri temeljna stupa i zahtjeva	9
Shema 3. Ciljevi održivog turizma	15
Shema 4. Razlike između održivog i neodrživog turizma.....	17

Popis tablica:

Tablica 1. SWOT analiza održivog turizma	18
--	----